

GOZSDU ELEK

Una poenitentium¹

Az Üllői úti vámvonalon kívülről, a városi kórház előtt elterülő fiatal kis park egyik padján vártam a szentlőrinci vonat elindulását.²

Kellemes júniusi délután volt. A park fiatal fáit, bokrait között, a haragoszöld gyepen a fény és az árnyék bizarr foltjai váltakoztak. A fényes levegőben, a reszkető napsugarak hullámain néhány özöndék lepke és égszínkék írisz³ kergetődött, időnkint föllebbenve a magasba. Úgy tetszett, mintha földobott virágok lettek volna.

A kórháztól balra terjed a fővárost gyűrű gyanánt befogó friss, pázsitos erdő. Távolról azt hinné az ember, hogy az erdő a kórházhoz tartozik. A hűvös árnyék, sűrű bokrok, a sellymes, magas fű alól ide hallatszik a kabócák-egyhangú ciripelése, a tarka harkályok kopogása, a pintyek kedves fütttyentése. A fák fölött, a fényes napsugárözönben úszik, libeg lágyn, hajlékony mozdulatokkal néhány fiatal vércse. Csengő nevetésre emlékeztető hangokat adnak néha, mintha örülnének.

¹ Latinból; egy bűnbánó nő.

² A mai Nagyvárad téren, az István-kórház előtt.

³ Pompás nőszirom (virág).

Titokzatosnak, hallgatagnak látszik a zöld erdő. Barangolásra, pihenésre hívnak a sötét árnyékok. Milyen jó annak, aki egyedül lehet a fák alatt; gyönyörködhetik a fény és árnyék szeszélyes játékaiban; nézheti a tarka bogárkák járását, a vadvirágok nyílását; elmerenghet a felhők bizarr alakzatain, s megérezhet ezalatt lelkében egy leírhatatlan szép költeményt, melyben a hangulat még nem szűrődött érzéssé, gondolattá, mely észrevétlenül hozta gyönyörteljes rezgésbe az idegeket, s észrevétlenül múlik el, miként a napsugár.

Nyugalmas, csendes erdő!⁴

Csend, ünnepélyes vasárnapi csend volt itt a kórház tájékán. Tisztán lehetett hallani, amint a parkon túl, pengő sarkantyús csizmákban elléptetett valami huszár, s aztán ismét az ünnepélyes vasárnapi csend, amidőn az ember ünnepélyes hangulatát önkénytelenül átviszi minden tárgyra. Úgy tetszik, hogy a kövezet tisztább, az épületek vonalai nyugodtabbak, az emberek barátságosabbak; hogy ma mindenki jóllakott, mindenki pihen, s hogy a ragyogó nap sugaraival a szegény emberek is versenyt mosolyognak.

Az általános nyugalom tudatának szelíden imponáló hatalma megérintett engem is, és én egy percre elfelejtettem, hogy a velem szemben levő közkórház karbolos levegőjében sebes, fekélyes emberek szenvednek, hogy odabenn, az irgalmasság e fényes templomában, a láthatatlan rém, az élet irgalmatlan ellensége, a tüzes karú, forró leheletű láz leskelődik az ágyak körül, s vad, fantasztikus álmokat festvén a fölgyűjtött agyvelőkbe, kimeríti az idegeket, fölforrálja a vért, kifárasztja a szívet, és megemésztí azt a nyomorult, gyöngé kis életet.

Eszembe jutott, hogy a betegek ma tiszta köntösöket kaptak; hogy a rokonok és barátok a pihenés napján meglátogatták őket, hogy ma ott is volt öröm, ölelkezés, a gyöngéd szeretetnek könnyben való kicsordulása, hogy odabenn mindenki meg van fésülve, mindenki meg van mosva, s úgy tetszett nekem, hogy mindaz a nyomor, ami ebben a palotában van, nem csupán kétségbeejtő.

A barátságos palota a maga széles, nyitott ablakaival, a homlokzatra helyezett és az irgalmas szamaritánust ábrázoló szoborcsoportozat, amint a fényes napsugarak megvilágították – az előkelő tisztaság az

⁴ A mai Népliget nagyobb kiterjedésű elődje.

épület körül, az impozáns csend, amely a kímélet érzetét ébresztette, az áhítat hangulatával fölemelt.

A kórházból egy harmónium hangjait véltem hallani. Közelebb mentem az épülethez, s láttam, amint a kórház egyik földszintes termében az irgalmas nénék⁵ fehér szárnyas főköttőkkel csendesen gyülekeznek, s némán egymás mellé térdepelvén, az imapadókra helyet foglalnak.

Úgy tetszett nekem a távolból, mintha az apácák valamennyien testvérek lettek volna. Egyik arc olyan volt, mint a másik. Szelíd, fehér ábrázata volt valamennyinek. Gyöngéd, törekeny babáknak véltem őket, melyek az automaták egyformaságával mozognak. Lesütött szemekkel térdeltek egymás mellé, csendesen, nesztelenül, s egyforma, kecses mozdulattal vetettek keresztet. Olyanok voltak, mint egy csoport sorba állított liliomvirág.

A rosarium⁶ egyformán volt a viaszfehérségű kezekre tekerve, s valamennyien egyformán tartották kezeikben a fekete bőrbe kötött, vörös vágású kis imakönyvet.

Egyiknek az arcán sem vettem észre valami sajátos, egyéni vonást. Mindegyik egészséges volt és szelíd; mindegyik alázatosnak és elszántnak látszott, s valamennyinek az arca angyali tisztaságot fejezett ki. A vidámság derűje, a lehangoltság árnya nem érintette ez arcokat. A fáradtság éles vonásai, a kimerültség petyhüdtsége nem látszottak rajtuk.

Üdék, frissek voltak. A hófehér homlokkendő, a főköttő keményre vasalt jobbra-balra elálló szárnyai, a vérpiros, keskeny, félig nyitott ajkak, szűzies kokettséggel, bizarr varázslattal elbűvöltek.

Az arcokon az érzéseknek és indulatoknak semmi nyoma. A kibékülés, az elszántság, a normális világtól és hiúságaitól való teljes függetlenség megszentelt nyugalma áradt a bátor, hideg szemekből.

A lelkükben élő, elevenné lett idealizmus fényeskedék szép arcaikon. Legyőzték a hívság vágyait, diadalmas harcot vívtanak a szív és a vér hatalmával; letépték szép testeikről, gyermekded lelkeikről az élet ezer kötelékeit, és felülemelkedvén a földi javak utáni vágyakon, elhárított

⁵ Betegápoló női szerzetesrend.

⁶ Rózsafüzér; szeméit morzsolgatva imádkoznak.

ták maguktól a gyönyörök varázslatát – megölték lelkükben az „én” összes földi érdekeit, s keresztyén létükre elérték a pogány nirvána eszményi régióit.⁷

Szépek, üdék, frissek voltak valamennyien. Csak a meggyőződés vagy a mániá hatalma alatt végzett munka szépítheti meg így az embert.

Ezek a durva, dísztelen, szürke köntösökbe öltözött, szelíd ábrázatú leányok tehát azok, akik nem ismerik az undort, a halál félelmét; akiknek elég erősek az idegeik, hogy naponként lecsukják a meghaltak megtört fényű, nyitva maradt szemeit.

Ezek azok, kik a tifuszbeteg átizzadt ingét a ragály félelme nélkül levetik, akik a himlőtől nem féltik fehér, sima, hideg bőrüket. Megmossák a részegen behozott ember betört fejét, s nem undorodnak a pálinka- és borszagú lehelettől. Térden állva imádkoznak a haldoklók mellett, megsimítják izzó homlokát; vigasztaló beszéddel enyhítik a reménykedő phtysikus⁸ utolsó óráit, s csak akkor hazudnak, midőn a meg nem valósulható remények ápolásában a jövő tavasz langyos leheletéről, aranyos sugarairól, illatos virágairól beszélnek a haldoklónak.

Szépek, üdék, frissek voltak valamennyien.

Imára gyűltek össze az apácák. A rosarium egyformán volt a viasz-fehérségű kezekre tekerve, s valamennyien egyformán tartották kezükben a fekete bőrbe kötött vörös vágású kis imakönyvet.

A földszintes terem nyitott ablakain át a harmónium lágy kísérete mellett szoprán és alt hangon az apácák ájtatos éneke hangzott ki. Tiszta csengésű, édes, lágy dallam volt ez, himnuszszerű menettel, naiv egyszerűséggel. Az erőteljes alt hangok plasztikussá tették az egyszerű cantilenát, színt, erőt adva neki. Lemondás, bizalom, hit, imádság volt benne kifejezve. A dallam úgy tetszett nekem, mintha a legszublimabb⁹ istennek hozott áldozat lett volna, s úgy képzeltem, hogy a dallam ár-

⁷ A buddhizmus tana szerint a vágnélküliség birodalma, amely az egyén megsemmisülésével azonos.

⁸ Tüdőbeteg.

⁹ Sublimis, rövidített formában: „szublim”, azaz fenséges.

jai felhangzanak láthatatlan, megfoghatatlan magasságba, ahová az ember szeme nem ér, s hogy ott, a végtelen űrben a csodás égitesteknek hírt visznek rólunk, a mi szenvedéseinkről, a mi idealizmusunkról, az egyetlen szép hóbortról, amely az embert a világ legnemesebb boldondjává teszi.

A dallam teljes harmóniájával áradt, ömlött, és láthatatlan csodás hatalmával fölemelt a képzelet lágy, engedelmes szárnyaira, melyek sima, zöld vizű tengereken át enyhe tájakra, csodás növényzetű szigetekre vittek, ahol fehérbe öltözött, hallgatag, barátságos arcú, szelíd tekintetű embereket láttam, s akik valamennyien, úgy tetszett nekem, az irgalmas nénék testvérei.

A szelíd dallam teljes hangjaival, édes harmóniájával áradt, ömlött a szűzies szép apácák piros ajkairól.

Véletlenül a hűvös erdő felé néztem.

A magas fű között, letaposott gyalogösvényen jött az erdőből a kórház felé, lassú léptekkel, gondtalanul tekintve maga elé, egy leány. Fiatal volt. Alig lehetett több húszévesnél. Időközönként meg-megállott, mintha várt volna valakit, miközben hosszan nézett az erdő felé, s aztán a kezében tartott pipacsvirág-bokrétával játszadozva ismét jött közelebb.

Mezítláb volt és rongyos, foszlányos volt a szoknyája, viganója.¹⁰ Piros kendő fődte finom csontú, gömbölyű fejét. A kendő kissé az arcába volt húzva, s a vörös szín bájos visszfényt vetett finom, ideges arcára. Gömbölyű nyaka köré három sor tarka üveggyöngy volt tekerve.

Lassú léptekkel közeledett a kórház felé. A sarkon megállott, és figyelni kezdett. Meghallotta az apácák énekét, és okos, nagy szemeit tágra nyitva figyelt. Bronzszínű, sovány arca mintha megdermedt volna. Élveteg piros ajkai nyitva maradtak, nagy szempillái meg sem mozdultak, s a rézgyűrűvel ékített, dologtalan vékony ujjai, amint a kezét lelógatta, remegni kezdtek.

Az énekre figyelt. Úgy tetszett, mintha kővé dermedt volna.

Vékony, piros csíkos szoknyája, tarka viganója elárulta kecses, gyöngéd idomait. Finom lábai, sima, kicsi kezei mutatták, hogy dolog-

¹⁰ Női kabátka.

kerülő. Gyöngéd csontú bokái, széles vállai, jól kifejlett, remegő melle, karcsú dereka, széles csípői, sovány, gömbölyded arca fajbéli¹¹ előkelőségét mutatták.

Szomorú, fényes szemei és keskenyen ívezett szemöldökei voltak. Élesen metszett, kissé pisze orra, vékony, piros ajkai, rövid, csontos álla, a középen alig látható kis gödröcskével, éhes bujaságot fejeztek ki.

Látszott rajta, hogy kóbor természet, aki revoltál¹² a rendes élet szabályai ellen, aki az éhség és nélkülözés árán barangol; kóborol a város utcáin, a zöld erdő sűrűiben, s ki mindezekért kárpótlást talál az álmokat festő szemlélődésben, a semmittevés nyugalmaiban.

Nem volt benne semmi féltékenység, semmi a rongyokkal járó alázatosságból vagy szégyenből; öntudatosnak látszott, aki szívesen átengedte magát ösztöneinek, s akivel a vér vagy talán a benne eleven életre ébredt költői hangulat szeszélyes, kegyetlen játékait űzi.

Rongyos volt, szép volt, előkelő volt – és én nem mertem volna őt alamizsnával megkínálni.

Merev mozdulatlansága engedett. A pipacsbokrétával kezében ment, mint valami alvajáró, szemeit a kórház imatermének nyitott ablakaira függesztve, hosszú léptekkel az ablak elé. A nőstény tigrishez hasonló, hajlékony testét mintegy rátapasztotta a falra, és figyelt, hallgatta az ájtatos ének árjait. Kéjsóvár, bűnös teste remegni látszott. Szép, gyönyörben úszó arcát fölemelte a Béliál¹³ leánya, és itta, élvezte a névtelen szentek énekáldozatát, melyet az irgalmasság istenének hoztak.

A pipacsvirágok közül néhány leesett a kövezetre, s a Béliál leánya, meztelen, szép lábaival rájuk taposott, és itta, szívta az ének édes árjait.

Sovány, napbarnította karját csendesen fölemelve, vékony ujjaival görcsösen belekapaszkodott a magassföldszint egyik kiálló díszpárkányzatába, s ott állott a falhoz tapadottan, némán – buja arcán az átszellemültség glóriájával.

Melle időnként csendesen emelkedett; sóhajtott, s a pipacsvirágok reszkettek vékony, dologtalan ujjai között.

¹¹ Születési, testalkati.

¹² Lázad.

¹³ Főördög.

Észrevett, s mint akit valami szégyenletes cselekedeten érnek, gyors mozdulattal lekapta kezét a párkányzatról, és pipacsbokrétáját mindkét kezébe véve indulni kezdett a város felé.

Elébe kerültem.

Megállott, és mereven, sértődve, okos szemeivel büszkén, méltóságteljesen, a felsőbbség tudatának felséges érzetével végigmért – én kitérttem, és ő gyors léptekkel elindult a város felé.

Utánamentem.

Az apácák éneke elkísért az Úllői út sarkáig, belevegyült a lóvonatú kocsik csengettyűinek hangjaiba, a kocsik robajába, s az emberek sokaságában még messziről láttam a Béliál leányának piros fejkenőjét.